Budapest, 16. Juni 1908. ALLGEMEINE JÜDISCHE ZEITUNG. XXI-ster Jahrgang. Nr. 113.

Politikai, közgazdasági és zsidó felekezeti hirlap.

Organ für Politik, Volkswirthschaft und jüdisch-konfessionelle Interessen.

אלגעמיינע יידישע צייטונג

אָרגאן פיר פּאָליטיק, האנדעל, פערקעהר אונד יידיש-קאָנפעססיאָנעללע אינטערעססען.

פראָנומעראציאָנס-פרייז דעם בלאטטעס:
פיר אָסטערייך-אונגארן:
גאנציאָהריג 20 קראָנען, האלביאָהריג 10 קראָנען, פיערטעליאָהריג 5 קראָנען.
פיר דאס אויסלאנד:
גאנציאָהריג 28 קראָנען, האלביאָהריג 14 קראָנ', פיערטעליאָהריג —.7 קראָנ'.

פראָנומעראציאָנסגעלדער, זאָוויא אללע זענדונגען זינד צו אדרעססירען אן דיא „Allgemeine Jüdische Zeitung", Budapest, VII., Pfeiffer-Gasse 19.
אנצייגען אונד קאנקורזע פאָן געמיינדען ווערדען בילליגסט בערעכנעט.

Megjelenik 5-ször hetenkint (szombat, vasárnap és izr. ünnepek kivételével).
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Sip-utcza 19. sz.
Előfizetés: 1/4 évre 5 korona. — Hirdetések mérsékelt dijszabás szerint.
Kiadótulajdonos és felelős szerkesztő: Groszberg Lipót.

ביה׳ דיענסטאג, י״ז סיון, תרס״ה.

איינענטהימער אונד פעראנטוואָרטליכער רעדאקטאָר:
לעאָפּאָלד (ארי׳) גראָסבערג.

איינאונדצוואנציגסטער יאהרגאנג נומ׳ 113.

איינע וואָלקע
אויף דעם פּאָליטישען היממעל.

— קריעגערישע אנשפּראכע דעם דייטשען קאיזערס. —

צוואנציג יאהרע זינד עס געסטערן געראדע געוואָרדען, זייטדעם קאיזער ווילהעלם II. זיינעם אונגליקקליכען, זאָ פריה פערשטאָרבענען פאטער, דעם עדלען קאיזער פריעדריך III, אויף דען טהראָן דייטשלאנדס געפאָלגט איזט. אללע וועלט קאנן עס בעצייגען, דאס דיעזע צוויא יאהרצעהנטע דער רעגיערונג דעם קאיזערס ווילהעלם איינע צייט דער האָכסטען פריעדענס-בעשטרעבונגען פאָן זיינער זייטע וואר, יא דאס ער דיא ביז צו זיינעם רעגיערונגס-אנטריטטע זעהר פערביטטערט געוועזענע בעציעהונגען צווישען דייטשלאנד אונד פראנקרייך אין לידליכע אומצוואנדעלן, זאָגאר פריינדליך – וועגן אויך ניכט פריינדשאפטליך – צו געשטאלטען פערשטאנד׳ען האט.

אונד נון ווערדען געראדע אם טאגע דעם 20-יאהריגען רעגיערונגס-יובילאומס קאיזער ווילהעלם׳ס פרישע אייסערונגען אויס זיינעם מונדע בעקאננט, דיא, וועגן זיא זיך בעוואהרהייטען זאָללטען, אלס פאָרבאָטען איינעם בלוטיגען קריעגעס בעטראכטעט ווערדען מיססטען.

דיעזע אייסערונגען זאָללען פאָריגע וואָכע, וואָהרענד דער אין רעוואל ערפאָלגטען צוזאממענקונפט צווישען צאר ניקאָלויס אונד קאָניג עדוארד, געפאללען זיין. וויא נאָמליך אויס בערלין בעריכטעט ווירד, האט קאיזער ווילהעלם נאך איינער טרופּפען-בעזיכטיגונג אויף דעם דאָבעריטצער עקזערציר-פּלאטצע צו דען פרעמדען מיליטאָר-באָטשאפטערן לויט אונד ווייטהין פערנעהמליך פאָלגענדעס געזאגט:

„נון, עס זיעהט יא גאנץ זאָ אויס, אלס אָב מאן אונס איינקרייזען אונד שטעללען וואָללטע. וויר ווערדען דאס צו ערטראגען וויססען. דער דייטשע האט ניע בעססער געפאָכטען, אלס וועגן ער זיך נאך אללען זייטען הין וועהרען מוססטע. זיא זאָללען אונס נור קאָממען, וויר זינד בערייט!"

דאס בעקאננטווערדען דיעזער גוויכטיגען וואָרטע דעם דייטשען קאיזערס האט אין דער געזאממטען פּאָליטישען וועלט גראָססעס אונד בעגרייפליכערוויזע פּייגליכעס אויפזעהען ערעגט. מאן בעאיילט זיך נון פאָן צושטאנדיגער זייטע צו ערקלאָרען, דאס דער פעראָפפענטליכטע אינהאלט דער אנשפּראכע קאיזער ווילהעלם׳ס ניכט גענוי וויעדערגעגעבען וואָרדען, וועגן עס אויך וואהר זייא, דאס דער קאיזער זיך אין אָהנליכער וויזע געאייסערט האבע. דיעס איזט, וויא מאן זיעהט, קיינע ווידערלעגונג, זאָנדערן עהער איינע בעשטאָטיגונג דער אלארמירענדען נאכריכט, אונד עס ווירד איינער פאָללשטאָנדיגען אבלייגנונג דערזעלבען בעדירפען, דאמיט זיך דיא אין אויפרעגונג פערזעטצטע פּאָליטישע וועלט אייניגערמאסען בערוהיגע.

עס פראגט זיך נון: ליעגט פיר דיא אָפפענטליכע מיינונג מעהר אָדער וועניגער גרונד פאָר, זיך איבער דיא אויסוואָרטיגע פּאָליטיק צו בעאונרוהיגען? — האנדגרייפליך וואָהל ניכט; אבער וויר פערוויזען דארויף, דאס וויר שאָן אם פאָריגען דיענסטאג, אין בעשפּרעכונג דער אן דיעזעם טאגע אין רעוואל שטאטטגעפונדענען מאָנארכען-בעגעגנונג, אן לייטענדער שטעללע דיא זיך געלטענד מאכענדע מיינונג פערצייכנעט האבען, דאס מאן עס ביי דער צוזאממענקונפט אין רעוואל מיט איינער אננאָהערונג צווישען ענגלאנד אונד רוססלאנד צו טהון האבע, „דערען שפּיטצע געגען דייטשלאנד געריכטעט זייא."

דער דייטשע קאיזער שיינט דיעזע מיינונג צו טהיילען. זאכע ענגלאנדס אונד רוססלאנדס וואָרע עס, איהן פאָם געגענטהייל צו איבערצייגען, דאמיט דער פּאָליטישע היממעל וויעדער געקלאָרט אונד דיא געפאהר פיר דען פריעדען בעזייטיגט ווערדע.

אויס דעם אבגעאָרדנעטענהויזע.

— דער אונענטגעלטליכע פאָלקסשול-אונטערריכט. —

אין פאָרטזעטצונג דער דעבאטטע איבער דיא געזעטצעס-פאָרלאגע בעטרעפפס דעם אונענטגעלטליכען פאָלקסשול-אונטערריכטס שפּראך געסטערן אלס ערסטער רעדנער צור פערפאססונגס-פּארטייא געהאָרענדע אבגעאָרדנעטע דעזידער אבראהאם, דער זיך אלס אנהאָנגער דער פערשטאאטליכונג דער פאָלקס-שולע בעקאננטע.

דער אבגעאָרדנעטע גוסטאוו לינדנער (זיעבענבירגישער זאכסע) יעדאָך קאָננטע זיך מיט דער פאָרלאגע ניכט אבפינדען, ווייל זיא אָהנע צווינגענדען גרונד דיא אויטאָנאָמיע דער קאָנפעססיאָנען אין עמפפינדליכער וויזע שמאָלערע אונד דאס אים פאָר-יאהרע געשאפפענע געזעטץ איבער דיא ניכט-שטאאטליכען שולען ערווייטערן. דיא קינסטליכע מאדיאריזירונג ווירד ניכט פאָן דעם ערוואַרטעטען ערפאָלגע בעגלייטעט זיין, איבערדיעס אבער ווירד דאס פריעדליכע צוזאממענלעבען דער בעפאָלקערונג געשטאָרט אונד איהרע ווירטהשאפטליכע ערשטארקונג בעהינדערט.

אים געגענזאטצע צו זיינעם פאָררעדנער בעגריססטע גראף עמיל דעזשאָפפי (פערפאססונגס-פּארטייא) דען געזעטץ-ענטוואורף אויף דאס וואָרמסטע. רעדנער איזט דער איבערצייגונג, דאס אויך דיא נאציאָנאליטאָטען, וועגן זיך איהרע בעגרייפליכע גערויזאָטאט געלעגט האבען ווירד, איינזעהען ווערדען, דאס דיעזער געזעטץ-ענטוואורף קיינע געגען זיא געריכטעטע וואפפע, זאָנדערן איין מיטטעל צור העבונג דער קולטור זייא.

דער זאָכסישע אבגעאָרדנעטע ווילהעלם גרעשקאָוויטש העגטע דעם געזעטץ-ענטוואורפע געגענאיבער טראָטצדעם בעדענקען. זיינער אנזיכט נאך ווערדען דער שולבעזוך אונד דער פאָלקסשול-אונטערריכט דורך דיעזען געזעטץ-ענטוואורף ניכט געווינגען, דא דיא שילער מיטטעללאָזער עלטערן אויך ביזהער פאָם שולגעלדע בעפרייט וואָרען. מאן זאָללטע זאָלכע קינדער מינדעסטענס מיט דען ערפאָרדערליכען שולביכערן אונד שול-רעקוויזיטען פערזעהען. דען שולערהאלטערן מוסס דאס רעכט געוואהרט בלייבען, דיא אונענטגעלטליכקייט דעם אונטערריכטעס אנצונעהמען אָדער אויף דיעזעלבע צו פערצייכטען. דיא זאכסען האלטען טרייא צום אונגארישען פאטערלאנדע, אבער זיא וואָללען אויך איהרער מוטטער-שפּראכע אונענטוועגט טרייא בלייבען.

דאָמהערר גיעססווין פאָן דער פאָלקספּארטייא ערקלאָרטע, וועגן ער אויך איין פריינד דער קאָנפעססיאָנעללען שולע זייא, ערבליקקע ער דאָך קיינע אורזאכע צור קלאגע דארין, דאס דאָרט, וואָ עס נאָטהווענדיג איזט, אויך שטאאטליכע שולען ערריכטעט ווערדען. ער איזט אבער אויך דער אנזיכט, דאס דיא פערשטאאטליכונג דעם פאָלקסשול-אונטערריכטעס ניכט נאָטהווענדיג איזט אונד דאס מאן דיעזער אידעע צוליעבע דיא רעכטע דער קאָנפעססיאָנען ניכט צו שמאָלערן ברויכט.

דער אבגעאָרדנעטע לאדיסלויס גאָלדיש (רומאָנע) בעהויפּטעטע, עס געבע קיינע מיט הילפע דעם שטאאטעס ערהאלטענע קאָנפעססיאָנעללע שולען, זאָנדערן נור מיט הילפע דער קאָנפעססיאָנען ערהאלטענע שטאאטס-שולען. מאן האבע דען קאָנפעססיאָנען אללמאָהליך אללע רעכטע גענאָממען אונד געשטאטטעטע איהנען נור, דיא קאָסטען איהרער שולען צו טראגען. מיט דער געוואלטזאמען מאדיאריזירונג זייא ניכטס צו עררייכען, עס ווירדען פיעל מעהר רומאָנען אונגאריש לערנען, וועגן מאן זיא ניכט דאצו צווינגען וואָללטע.

דער אבגעאָרדנעטע אדאָלף ליטנער (דעמאָקראט) זיעהט עס אונגערן, דאס דיא בעשטעהענדען קאָנפעססיאָנעללען שולען דורך דען פאָרליעגענדען געזעטץ-ענטוואורף געשטאָרקט ווערדען. ער קאָננטע נור דארין בערוהיגונג פינדען, וועגן אן שטעללע דער קאָנפעססיאָנעללען שולען, וועלכע ניכט פאָרטבעשטעהען קאָננען, שטאאטליכע פאָלקס-שולען ערריכטעט אונד דיא בעטרעפפענדען לעהרער אין דען שטאאטס-דיענסט איבערנאָממען ווירדען. דער געזעטץ-ענטוואורף מאָגע דעם מיניסטער צור אומארבייטונג אין דיעזעם זיננע צוריקקגעגעבען ווערדען.

נאכדעם נאך דער אבגעאָרדנעטע ארפּאד באָזוקי (אונאבהאָנגיגער לינקער) געגען דיא פאָרלאגע געשפּראָכען, ווייל זיא ניכט דיא פערשטאאטליכונג דער שולע אנאָרדנעט, וואורדע דיא פאָרטזעטצונג דער דעבאטטע אויף הייטע אנבערוימט.

יידישע ערצאֶהלונגען.

ווירר עמפפעהלען דיא פאָלגענדען, זעהר אינטערעססאנטען, שפאננענדען אונד לעהררייכען יידישען ערצאֶהלונגען

צו זעהר בילליגען פרייזען, אונד צוואר

באר קאָכבא", 335 זייטען	1.— קראָנע,
ליידען דער יודען אין ענגלאנד" 280 זייטען	80 העללער
"יודען אים געהיימען", 144 זייטען	40 "
"קאיזער האדריאן אונד דיא יודען", 176 זייטען	50 "
"בחור'ס ליידען או' פריידען", 130 זייטען	30 "
"יודענטהום אונד בילדונג", 40 זייטען	15 "
"לעבענסלויף דעס רמב"ם", 16 זייטען	10 "

אללע 7 באָנדע צוזאממען (שטאטט 3,25 קראָנען) נור 3.— קראָנען!

אללעס אין בוכפאָרם, נוט געהעפטעט. דאס געלד מוסס אונס פראָנקא איינזענדען. — אדרעססע: ווערדען, ווארויף וויר דיא ביכער זאָפאָרט פראַנקאָ פאָרויס געשיקקט

Administration der „Allg. Jüd. Zeit.", Budpest, Pfeifferg. 19

אנשפראכע צו יעדער

געלעגענהייט (בר־מצוה, פערלאָבונג, האָכצייט, חינוך או' ד' וו'.) ווירד דייטש אָדער אונגאריש אונד העבראֶיש געגען איינזענדונג פאָן 5,35 קראָנען פערפאססט. גראָססערע רעדען, אָדער פאָר־טראֶגע לויט איבעראיינקאָממען. שטרענגסטע דיסקרעציאָן אנפראגען ווערדען נ ו ר געגען רעטור־פאָרטאָ בעאנט־וואָרטעט.

Dornbusch Mór, Budapest, VII., Nagydiófa-u. 12

הוסטען, קאטאררהאלישע ערקראנקונגען, ברוסטשמער־צען, פערשליימונג, נאכט־שוויסס, ראָבעלז

זינד אָפט דיא פאָרצייכען דעס געפאֶהרליכען פיינדעס אונ־זערער געזונדהייט, דער פורכטבארען

טובערקולאָזע!

מאן מוסס דאס איבעל אים קיימע פערטילגען, אונד איזט דאס איבעל שאן איינגעטרעטען, זאָ מוסס מאן אומזאָמעהר בעמיהט זיין, דיעזעס צו איבערוואֶלטיגען. צו דיעזעם צוועקקע דיענט דער אן דער ענגלישע אויסשטעללונג מיט גאָלדענער מעדאיללע אונד עהרענ־דיפלאָם אויסגעצייכנעטע, פאָן פיעלען אֶרצטע עמפפאָהלענע האלאפי'שע

לינדען־האָניג־סירופ,

וועלכער דיא טובערקולאָזע טהאטזאֶכליך בעוואֶלטיגט דען הוסטען בענימט, דען בלוט־אויסוואורף מילדערט, דען שליים גראָסארטיג לאָזט. — ווער זיך דאהער פאָן דיעזען איבעלן בעפרייען, אָדער דענזעלבען פאָרביינגען וויל, קויפע אונד בעניצע איינע מוסטערפלאַשע אום 3 קראָנ', אָדער איינע גראָססע פלאשע אום 5 קראָנען.

פער פאָסט בייא פאָראיינזענדונג דעס בעטראגעס אָדער געגען נאכנאהמע פערזענדעט פאָן דער

„Apostel"-Apotheke,
Budapest,
Josefsring No. 64.

יענען ג' לעזערן, דיא זיך בייא דער בעשטעללונג אויף דיעזעס בלאטט בערופען, געוואֶהרט אפאָטהעכער האלאפי (אלס זיינען גלויבענסגענאָססען) 10% ראבאטט.

---

orth. כשר **RESTAURANT** orth. כשר

Adolf Tauber, Budapest,

16 Rombachgasse 16

ist anerkannt die eleganteste orth. Restauration in Budapest.

Vorzügliche Küche. Aufmerksame Bedienung. Vorzügliche Weine.

Referenzen: Seine Ehrwürden der orth. Oberrabbiner.

Meinen geehrten auswärtigen Gästen diene zur Nachricht, dass ich zu ihrer Bequemlichkeit eine Anzahl **elegantest neueingerichteter**

FREMDENZIMMER

eröffnet habe.

Elektrische Beleuchtung. Mässige Preise.

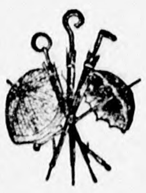

WEIL és BERGER,

nap- és esernyőgyár,

זאָנג- אונד רעגענשירם-פאבריק

Budapest, Rombach-utcza 13. sz.

(Filiale: **Népszinház-utcza 26**)

געגרינדעט 1887. שבת ויו"ט געשפעררט!

פיר ברוכלייטענדע

ראדיקאלע הילפע

אהנע

אָפעראציאָן!

פערלאנגען זיא גראטיס

אונד פראנקאָ דיא נייא

ערשיענענע בראָשירע דעס

M. Freylich,

Erfinder der k. k. patentirten Bandagen,

Lemberg, Grodecka 35.

דיא ליידענדען מיססען בייא מיר פערזאָנליך ערשיינען אונד איינינע טאגע פערבלייבען בעהופס בעלעהרונג אונד צוועקק־מאֶססיגער אנלעגונג דער באנדאושע.

זילבער אונד כינאזילבער־וואארע!

ליעפערט אן גראָססיסטען אונד דעטאיללאֶרע בילליגסט דיא אונטערצייכנעטע פירמא. איללוסטרירטע פרייזקוראנטע גראטיס. פראָוויזאָנס־רייזענדע געזוכט.

Josef Kapelusz, Krakau, Oesterreich.

Die Nerven bilden

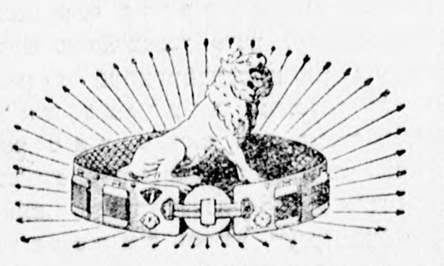

eine natürliche Verbindung zwischen den Lebensfunktionen des Körpers einerseits und dem geistigen und Gemüthsleben andererseits. Wo daher die Nervenkraft verringert ist, erscheinen nicht nur körperliche Schmerzen, sondern auch die Lebhaftigkeit des Geistes wird beeinträchtigt und das Gemüthsleben ist unerträglichen Schwankungen unterworfen. Vernachlässigen Sie diesen Zustand nicht, denn er enthält den Keim eines gefährlichen Leidens. Machen Sie sich mit der Nerven stärkenden, heilenden Kraft der Elektrizität bekannt. Lesen Sie hierüber unser interessantes Buch, das wir jedem Interessenten vollständig **umsonst** und portofrei in geschlossenem Couvert senden, der es mit Berufung auf dieses Blatt verlangt. Für Frauen besondere Ausgabe.

Elektro-Vitalizer,

ärztl. Ordin.-Institut,

Budapest, Károly-körut 2, Mezzanin 19.

Volkswirthschaft.

בודאפעסטער געטריידע- אונד געשאֶפטס-בעריכט.

ווייצען. צו 60—65 ה' האָהערען פרייזען, אומזאטץ 142.000 מטרצ'.

קאָרן. מאֶססיגער פערקעהר. מאן צאהלטע פאָן 20.20 ביז 20.60 ק' פער 100 קלגר'. אומזאטץ דרייא טויזענד מטצר'.

האפער. עס ווארדען 5000 מטרצ' אומגעזעטצט פאָן ק' 15.20 ביז ק' 15.70 פער 100 קלגר'.

קוקורוץ. מאֶססיגער פערקעהר. אומזאטץ דרייא טויזענד מטרצ' פאָן ק' 13.30 ביז ק' 13.50 פער 100 קלגר'.

גערסטע. אומזאטץ צוויא־טויזענד מטצר' פאָן ק' 13.50 ביז ק' —.14 פער 100 קלגר'.

מעהל־פרייזע.

נאך דען פאָן אללען מיהלען אנגענאָממענען נייען טיפען אָדער נוממערן פער 100 קלגר' אין קראָנען:

נומ'	0	1	2	3	4	5	6	7
	35.00	34.80	34.40	34.—	33.60	33.—	32.40	30.60

	8	קלייע גראָב	פיין
פרייז	15.60	12.40	12.40

אייער. קאָרב־וואארע נאָטירט 37—38 שטיקק צו 2 ק'. פרימא קיסטענ־אייער פאָן ק' 72 ביז 73, מינדערע פאָן ק' 70 ביז 67 פער אָריגינאל־קיסטע צו 1400 שטיקק.

וויענער אייער־בעריכט. דיא שטימ־מונג לעבהאפט. פרייזע געשטיעגען. פערקויפט ווארדע בויערנ־וואארע צו 35 שטיקק פער 2 קראָנען, קיסטענ־אייער האָכפרימא צו —.— ביז —.— קראָנען, פרימא צו —.73 ביז —.74 קראָנען, זיעבענבירגער פרימא צו —.70 ביז —.73 ק'. אללעס פער קיסטע צו 1440 שטיקק.

שפּיריטוס. עס נאָטירט: ראָה־שפירישוס פיר ראפפינאדע ק' —.64 ביז —.65. פערשטייערטע ראפפינאדע פיר גראָס־האֶנדלער ק' —.165 ביז —.166.

באהנען. גראָסע וויססע באָהנען ק' 16 ביז —.18, ברוינע באָהנען ק' 15 ביז —.16, בונטפאֶרביגע ק' —.12 ביז —.13, צווערג־באָהנען ק' —.21 ביז —.22.

הייראטה! איינע אלמנה, 39 יאהרע אלט, קינדערלאָז, שטרענג אָרטהאָדאָקס, האט אים קאָמאָר־נער קאָמיטאט איין גוטגעהענדעס געשאֶפט, ווינשט זיך צ פערהייראטהען מיט איינעם אלטען בחור אָדער קינדערלאָזען אלמן. אדרעססע:

Weinberger Bernát, Duna-Mocs, Esztergom m.

או קנה מיד עמיתך!

Die unterzeichnete einzige bessere Juwelenfirma in Budapest, bei welcher שבת und יום טוב gesperrt ist, empfiehlt ihr reich assortirtes Lager in **allen Gattungen Juwelen und Uhren, auch** כלי קודש in grosser Auswahl. Bei guten Referenzen auch Auswahlsendung. — Eigene Werkstätte. Billigste Bedienung. Man wende sich vertrauensvoll an

Heiden Leo, Juwelen- & Uhrenlager **Budapest**, Königsgasse 21.

אָרטה' כשר ווארסט-וואארען, סאלאמי

אונד זאָנסטיגע פאָרצי־כבסטע ערצייגניססע מיינער מיט עלעקטרישעם בעטריעב איינגעריכטעטען זעלכוואארען־פאבריק עמפפעהלע איך צו בילליגסטען פרייזען. הכשר מהגאון דקה"י פה נ"י. אלזאָ כשר אפי' למהדרין מן המהדרין!

Markus Duschinszky, Waitzen.

קאָנקורז.

אין דער אָרטה' געמיינדע צו **Högyész** (טאָלנאער קאָמי־טאט) איזט דיא שטעללע איי־נעס מלמד, דער אויך אלס משגיח 2—3 שטונדען אין דער כשר פליישבאנק צו זיין האט, מיט דעם איינקאָממען פאָן 800 ק' זאָפאָרט צו בע־זעטצען. שוחט ווירד בעפאָר־צוגט. בעווערבער מאָגען זיך אן אונטערצייכנעטען ווענדען. ה"ק יוסף שלמה גאָטיין, רב דק"ק העדיעס.

איינען בוכהאלטער

אונד דעטאיללסטען בענאָ־טהיגע איך אין מיינע האָלצ־געשאֶפטס־פיליאלע אין דאָמ־בראד (סאבאָלטשער קאָמי־טאט). געהאלט 40 קראָנען פער מאָנאט אונד גאנצע פערפפלעגונג. בעטרעפפענ־דער זאָלל וואָמאָגליך אונ־פערהייראטהעט זיין. שבת ויו"ט געשפעררט. יידישער מענש בעפאָרצוג.

Deutsch Móricz, Szomotor.

Druck von FRIED & KRAKAUER, Budapest, Pfeifergasse Nr. 10.

Eigenthümer und verantwortlicher Redacteur: LEOPOLD GROSZBERG

פֿראַיין ערהאלטען, אויף גרונד דעססען ער דיא פּפֿאַנדונג דורכפֿיהרען ליעסס. עס וואורדען אים בעטהויזע דעם פֿעראיינעס געפּפֿאַנדעט: דאס נר־תמיד, דיא מנורה, איין פרוכת, דער שלחן, 14 זיטצ־באַנקע אונד 4 ספרי־תורה! דער קלאַגער פֿערלאנגטע דיא זאָפֿאָרטיגע ליציטירונג דער געפּפֿאַנדעטען געגענשטאַנדע, וואס יעדאָך אונטערבליעב. אים נאמען דעם קלאַגערס גאב דעססען אדוואָקאט פֿאָר געריכט פֿאָלגענדע ערקלאַרונג צו פּראָטאָקאָלל: „דער יידישע גאָטטעסדיענסט בעשטעהט נור אויס געבעטען. עס זינד גאר קיינע געראַטהשאַפֿטען צו דעמזעלבען נאָטהווענדיג. זאַממטליכע געפּפֿאַנדעטען זאכען דיענען נור צור אויסשמיקקונג אָדער צור בעקוועמליכקייט. דאס פֿאָרלעזען אויס דער טהאָראה געהאָרט ניכט צום גאָטטעסדיענסט.“ — נאָך דיעזער פֿאמאָזען ערקלאַרונג דעם פֿערטרעטערס איינעס קולטוס־בעאמטען בעאנטראַגטע דיא געקלאַגטע פארטייא דיא איינהאָלונג איינעס גוטאכטענס דעס היעזיגען אָבער־ראבבינאטס איבער דיא פּפֿאַנדבארקייט דער אנגעפֿיהרטען געגענשטאַנדע, וועלכעס זעלבסטרעדענד דאהינגינג, דאס דיעזעלבען אלס „געווייהטע אינזיגניען“ פֿאָן יעדער פּפֿאַנדונג אויסגעשלאָססען בלייבען מיססען.

• (דיא רעגיערונגס־דויער דער איראָפּאַישען העררשער.) אם לאַנגסטען רעגיערט דער גרייזע קאיזער־קאָניג פֿראנץ יאָזעף, אן צווייטער שטעללע שטעהט דער פֿירסט יאָהאנן פֿאָן ליעכטענשטיין, דער אם 12. נאָוועמבער 1858 דורך דען טאָד זיינעס פֿאטערס, דעם פֿירסטען אלאָיס, צור רעגיערונג דער ליעכטענשטיינ׳שען קליינען לאַנדכענס געלאנגטע. דאנן שליעססען זיך אן: פֿירסט ניקאָלויס פֿאָן מאָנטענעגראָ מיט 48, קאָניג געאָרג פֿאָן גריעכענלאנד מיט 45, קאָניג לעאָפּאָלד פֿאָן בעלגיען אונד קאָניג קארל פֿאָן רומאַניען מיט 42, הערצאָג געאָרג פֿאָן מייניגנען מיט 41, פֿירסט היינריך 14. (רייס) מיט 40, סולטאן אבדול האמיד מיט 31, פֿירסט קארל גינטהער פֿאָן שווארצבורג־זאָנדערסהויזען מיט 27, קאָניג אלפֿאָנז פֿאָן שפאניען אונד קאָניג אָטטאָ פֿאָן באיערן מיט 22 רעגיערונגס־יאהרען. קאיזער ווילהעלם בעגינג געסטערן (מאָנטאג) זיין צוואנציגיאַהריגעס רעגיערונגס־יובילאַום. — לויט דער דויער איהרער רעגיערונגס־צייט זינד דיא יינגסטען איראָפּאַישען מאָנארכען: קאָניג גוסטאוו פֿאָן שוועדען, הערצאָג ערנסט פֿאָן זאכסען־אלטענבורג אונד קאָניג דאָם מאנועל פֿאָן פּאָרטוגאל, דיא אללע דרייא ערסט נאָך 1. יאַנער 1908 צור רעגיערונג קאמען. דער אַלטעסטע דער 41 העררשער איזט הערצאָג געאָרג פֿאָן מיינינגען מיט 82 לעבענסיאהרען, דער יינגסטע דאָם מאנועל פֿאָן פּאָרטוגאל, דער אם נאַכסטען 15. נאָוועמבער ערסט 19 יאהרע אלט ווירד.

• (דיא יודענ־מעטצעלייא אין ביאליסטאָק.) פֿאָריגע וואָכע בעגאנן פֿאָר דעם געריכטע דער רוססיש־פּאָלנישען שטאדט גראָדנאָ דיא אויף דרייא וואָכען אנבערוימטע שלוסספֿערהאנדלונג געגען 36 אינדיווידוען, דיא אנגעקלאגט זינד, אן דער אים מאָנאט יוני 1906 אין ביאליסטאָק שטאטטגעהאבטען פּלינדערונג אונד ניעדערמעטצעלונג פֿאָן יודען בעטהייליגט געוועזען צו זיין. אונטער דען אנגעקלאגטען בעפֿינדען זיך 8 פֿרויען. וויא אין דער אומפֿאנגרייכען אנקלאגע־שריפֿט פֿעסטגעשטעללט ווירד, זינד וואַהרענד דיעזער מעטצעלייא 78 יודען אונד 11 כריסטען געטאָדטעט וואָרדען. לעטצטערע פֿאנדען דען טאָד טהיילס דורך כריסטען, פֿאָן וועלכען זיא פֿיר יודען געהאלטען וואורדען, טהיילס פֿאָן יודען, דיא זיך געגען איהרע אנגריפֿפֿע וועהרטען. פֿערנער וואורדען 82 יודען אונד 23 כריסטען פֿערוואונדעט אונד אינסגעזאמט, פֿאסט דורכוועגס יידישע, 111 הייזער, 3 פֿאבריקען, 120 געשאַפֿטע אונד 118 וואָהנונגען אויסגעפּלינדערט, צו דיעזער שלוסספֿערהאנדלונג זינד 300 צייגען פֿאָרגעלאדען, דאַפֿאָן 215 איבער אנטראג דער שטאאטסאנוואלטשאפֿט, דיא יעדאָך נור איינע פערזאָן דעם מאָרדעס אונד איינע דעם מאָרד־פֿערזוכעס, דיא איבריגען אנגעקלאַגטען היננעגען נור דער טהיילנאהמע אם רויב בעשולדיגט. באלד נאָך בעגינן דער פֿערהאנדלונג צייגטע זיך דיא פּארטייליכקייט דעס פֿאָרזיטצענדען. האָהערע מיליטאַר־פּערזאָנען זאגטען נאַמליך, אלס צייגען פֿערנאָממען, געגען דיא דאמאליגע ביאליסטאָקער מיליטאַר־פֿערוואלטונג אויס, וואָרויף זיא פֿאָם פֿאָרזיטצענדען מיט דעם בעמערקען אונטערבראָכען וואורדען, דאס ער איינע קריטיק געגען איינע בעהאָרדע ניכט צולאססע!

• (וואורסט מיט בוטטערבראָד — אין ירושלים.) דער ליטעראט בען יעהודא, רעדאקטאָר דער העבראַישען צייטשריפֿט „השקפה“ אונד הערויסגעבער איינעס העבראַישען וואָרטערבוכעס, איזט אלס איינער דער עלענדסטען פושעים בעקאננט. פֿיר איהן עקזיסטירט דאס יודענטהום נור אלס נאַציאָנאלע רעליגיאָן אונד אין זיינעם הויזע ווירד ניכט איינמאל דער יום כפור געהאלטען. יעטצט לעזען וויר אין דעם אין ירושלים ערשיינענדע בלאטטע „חבצלת“, דאס אין דעם הויזע דיעזעס אונגעהייערליכען כופֿר׳ס איין נייעס אטטענטאט געגען דיא יידישע רעליגיאָן פֿערזוכט וואורדע. ער פֿייערטע נאַמליך דען געבורטסטאג זיינער טאָכטער, וועלכע דיא מאַכטערשולע „עזרה“ בעזוכט אונד איהרע מיטשילערינען צור געבורטסטאגס־פֿייער אינס עלטערליכע הויז איינגעלאדען האט. דען מאַדכען, דיא צומייסט שטרענג רעליגיאָזען פֿאמיליען אנגעהאָרען, וואורדע נון ביים העררן בען יעהודא וואורסט מיט בוטטערבראָד פֿאָרגעזעטצט. דיא מאַדכען ערשראקקען דאפֿאָר אונד ליעפֿען דאפֿאָן.

• (איין טהיערישער פֿאטער.) אויס טריעסט בעריכטעט מאן: דער לייכענוואַרטער דעם היעזיגען פֿערזאָרגונגס־הויזעס אלעקסאנדער קאָלוססי ערמאָרדעטע זיינע 21־יאַהריגע טאָכטער יאָהאננא אונד מאכטע היערויף דורך גיפֿט זיינעם אייגענען לעבען איין ענדע. מאן פֿערדאַכטיגטע קאָלוססי היער זייט לאַנגערעם דאמיט, דאס ער זיינע אייגענע טאָכטער מיט אונזיטטליכען אנטראַגען פֿערפֿאָלגע. דיא ביידען וואורדען צולעטצט אם זאמסטאג אבענדס צוזאממען געזעהען. דיעזען טאג פֿערבראכטען זיא אין פֿערשיעדענען ווירטהסהייזערן. געגען 4 אוהר מאָרגענס געלאנג עס קאָלוססי, זיינע טאָכטער אין דיא לייכענקאממער דעם פֿערזאָרגונגסהויזעס צו לאָקקען. היער דירפֿטע דער פֿאטער געוואלטטהאַטיג געוואָרדען זיין אונד אלס זיך דאס מאַדכען צור וועהר זעטצטע, צאָג ער איין מעססער אונד שטיעס עס זיינער טאָכטער אין דען האלז. דאנן ליעף ער נאכהויזע אונד וועקקטע זיינע פֿרויא. דער ערפֿאָרגאב, יאָהאננא זייא אין דער לייכענקאממער פֿאָן איינעם אונוואָהלזיין בעפֿאללען וואָרדען. דיא מוטטער פֿאנד איהר קינד נור נאָך לייכע פֿאָר. קאָלוססי נאהם גיפֿט אונד איזט בערייטס געשטאָרבען.

• (פֿערהאפֿטונג איינעס געטריידעסענזאלס.) דער עססעגגער געטריידעסענזאל לעאָפּאָלד לאָווינגער, דער ענדע פֿאָריגען יאהרעס וועגען בעטרוגס רעכטסגילטיג צו 6־מאָנאטליכעם קערקער פֿערורטהיילט וואורדע, איזט פֿאָרגעסטערן אין באָניהאד פֿערהאפֿטעט אונד דעם עססעגגער געריכטסהאָף איינגעליעפֿערט וואָרדען. לאָווינגער האט אינצווישען נייע בעטריגערייען פֿעריבט, אינדעם ער זיך אויף קיקירוץ־ליעפֿערונגען פֿאָרשיססע געבען ליעסס; ער ווירד נייערליך וועגען בעטרוגס אונטער אנקלאגע געשטעללט ווערדען.

• (קליינע נאכריכטען.) וויא איין פאריזער בלאטט מעלדעט, איזט דיא רוססישע קאיזערין אן איינעם הערצליידען שווער ערקראנקט. זיא האט אנגעשוואָללענע פיססע אונד ליעגט גראָססטענטהיילס צו בעטט. — דיא ארבייטער דער בודאפעסטער קופּפֿער־שמידע זינד אין דען סטרייק געטרעטען. — אין דאס פעטערסבורגער געשאַפֿט דעס יו־וועליערס גאָרדאָן זינד דיעבע איינגעבראָכען, וועלכע ברילאנטען אים ווערטהע פֿאָן 300־טויזענד רובעל געשטאָהלען האבען. — היער האט דער אדוואָקאטורס־קאנדידאט דר׳ הוגאָ דיארפּאש (גוטטמאנן) איינען זעלבסטמאָרד פֿעראיבט, וויל ער קיינען פּאָסטען בעקאָממען קאָננטע. — לויט איינעם אין קראקוי איינגעלויפֿענען טעלעגראמם שטעהט דיא רוססישע שטאדט דינאבורג אין פֿלאממען. — אין וויען וואורדע בייא איינעם צוזאממענשטאָסס צווישען צווייא עלעקטרישען שטראססענבאהן־וואגגאָנס 4 פערזאָנען שווער אונד 3 לייכט פֿערוואונדעט.

• (אינזאָלווענצען.) דער וויענער קרעדיטאָרענפֿעראיין גיבט נאכשטעהענדע אינזאָלווענצפֿאַללע בעקאננט: איזידאָר לעבאָוויטש, קלויזענבורג; יוליאוס מיקלוישי, פארקאני; נאדי אונד סאבו, פארקאני; מ׳ רייסס, אגראם; יאָזעף שווארטץ, באבאָטשא; ראכעל עפשטיין, סאנאָק; ברוקקנער אונד ווארנא, בודאפעסט (פֿראַנץ דעאקגאססע 13); עליאס פֿערשטאַנדיג, וויען (קאיזער יאָזעפֿשטראססע 35); היינריך זינגער, וויען (הערנאלזער הויפּטשטראססע 67); י׳ וועלינא, ליעבענזי בייא גראַץ.

איינע „יידישע טעכניק“ אין ארץ ישראל.

דער וויצע־פּרעזידענט דעס בערלינער „הילפֿספֿעראיינעס דער דייטשען יודען“, דר׳ פּויל נאטהאן, ווײלטע יעטצט וויעדער אין פּאלעסטינא. איבער דען צוועקק דיעזער צווייטען רייזע ערפֿאַהרט מאן, דאס עס זיך הויפּטזאַכליך אום דיא פֿעסטשטעללונג דעס אָרטעס האנדלע, אן וועלכעם דיא פֿאָם בערלינער „הילפֿספֿעראיין“ געפּלאַנטע טעכנישע האָכשולע ערריכטעט ווערדען זאָלל. עס וואורדען צווייא פּלאַטצע אין פֿאָרשלאג געבראכט. דיא איינע פּארטייא — אונד צו דיעזער געהאָרט אויך דר׳ נאטהאן — איזט דאפֿיר, דאס דיעזע נייע האָכשולע אין האיפֿא ערריכטעט ווערדע. אנדערע וויעדער האבען זיך פֿיר ירושלים אויסגעשפּראָכען.

פֿיר האיפֿא שפּרעכען דיא פֿאָלגענדען גרינדע: האיפֿא האט אינפֿאָלגע זיינער גינסטיגען לאגע אם מעערע אונד זיינער אייזענבאהן־פֿערבינדונג מיט דאמאסקוס איינע גראָססע צוקונפֿט. דער האנדעל שטייגט דאָרט פֿאָן טאג צו טאג אונד אויך איינע אינדוסטריע איזט אים ענטשטעהען. דא מאן עבען דאראן געהט, אין האיפֿא איינען האנדעלסהאַפֿען אויסצובויען אונד דער אויסדעהנונג דער שטאדט דאדורך הינדערניססע ענטשטעהען, זאָ ערשיינט עס וויכטיג, דאָרט איינען יידישען מיטטעלפּונקט צו שאפֿפֿען, וואָצו דיא ערריכטונג איינער יידישען טעכנישען האָכשולע פֿיעל בייטראגען קאָננטע.

דיא אנדערע פּארטייא הינגעגען איזט פֿיר ירושלים אלס דען זיטץ דער יידישען טעכניק, דאמיט דער דאָרט בערייטס בעשטעהענדע יידישע מיטטעלפּונקט היעדורך איינען האָהערען ווערטה בעקאָממע. דיא אנהאַנגער דיעזעס פּראָיעקטעס זינד דער אנזיכט, דאסס דאס אנזעהען דער יודען אין ירושלים אונד דיא ראָללע, דיא זיא אים לעבען דעס לאנדעס שפּיעלען, דורך דיא ערריכטונג דער טעכנישען האָכשולע אין איהרער מיטטע וועזענטליך געהאָבען ווערדען קאָננטען. אויסערדעם בעפֿירכטעט מאן, דאס אין איינער אנשטאלט אין האיפֿא זיך צו זעהר דער דייטשע איינפֿלוסס געלטענד מאכען ווירדע, וואַהרענד אין ירושלים דיא האָכשולע יידיש־נאַציאָנאלען כאראקטער מיט העבראַישער אונטערריכטס־שפּראכע ערהאלטען ווירדע.

פֿיר דיא ענטשיידונג דער פּלאטץ־פֿראגע איזט שליעסליך אויך דיא האלטונג דער בעהאָרדע מאססגעבענד. וואַהרענד דיעזע אין האיפֿא יעדער נייען יידישען קולטורשאָפּפֿונג דיא גראָססטען שוויעריגקייטען בערייטעט אונד דער „וואלי“ פֿאָן ביירוט, אין דעססען ווירקונגס־קרייז אויך האיפֿא געהאָרט, זאָגאר דיא ערריכטונג פֿאָן יידישען קינדערגאַרטען ניכט צולאַססט, ווירד אללגעמיין אנגענאָממען, דאס דער ערריכטונג דער געפּלאַנטען יידישען טעכניק אין ירושלים זייטענס דער בעהאָרדע קיינע הינדערניססע אין דען וועג געלעגט ווערדען דירפֿטען.

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (זיינע מאיעסטאט דער קאָניג) רייזט ניכט נאך פראג. וויא אוים וויען געמעלדעט ווירד, אונטערבלייבט דיעזע רייזע דעם מאָנארכען דעסהאלב, וויל דיא פערשיעדענען יובילאָומס-פעסטליכקייטען אן זיינע מאיעסטאט זעהר גראָססע אנפאָדערונגען שטעללטען. זיינע מאיעסטאט ערפרייט זיך דעם בעסטען וואָהלבעפינדענס, ווירד אם קאָממענדען מאָנטאג אין דער האָפבורג אללגעמיינע אודיענצען ערטהיילען אונד זיך איניגע טאגע שפּעטער נאך אישל בעגעבען, וואָ איין ערהאָלונגס-אויפענטהאלט פאָן צעהן וואָכען געפּלאנט ווירד.

* (קאיזער ווילהעלם אונד צאר ניקאָלויס.) וויא אוים קאָניגס-בערג (פּרייססען) געמעלדעט ווירד, קאם דאָרט-הין פאָם בערלינער האָפ-אמט דיא וויזונג, דאס דאָרטיגע פּרייססישע קאָניגס-שלאָסס פיר דען 14. יולי „אין שטאנד צו זעטצען", אן דיעזעם טאגע זאָלל נעמליך צאר ניקאָלויס אים האפען פאָן קאָניגסבערג צו איינער צוזאממענ-קונפט מיט קאיזער ווילהעלם איינטרעפען. מאן פערמוטהעט, דאס דיעזע בעגעגנונג דער צערשטרייאונג פאָן מיספערשטאָנדניססען גילט, דיא אם דייטשען האָפע אנלאָסליך דער יינגסטען מאָנארכען-בעגעגנונג אין רעוואל ענטשטאנדען זינד.

* (17 מיללאָנען פיר אר-בייטער-הייזער.) וויא בערייטס געמעל-דעט, האט דיא רעגיערונג געסטערן דעם אבגע-אָרדנעטענהויזע איינע פאָרלאַגע בעטרעפפס ביל-ליגער ארבייטער-וואָהנונגען אונטערבריייטעט. עס ווירד בעאבזיכטיגט, אין דער אומגעבונג פאָן בודאפעסט אויף איינעם פלאָכענרוים פאָן 682-טויזענד קוואדראט-קלאפטערן 1500 ארבייטער-הייזער מיט צירקא 6000 ארבייטערוואָהנונגען צו ערריכטען. דיעזע גרינדע ווירדען צוזאממען ביי-לייפיג 5 מיללאָנען קראָנען קאָסטען, וואָהרענד אויף דען בויא דער ארבייטערהייזער 12 מיללאָ-נען קראָנען פערוועגדעט ווערדען זאָללען. דיא מיעטה-צינזע ווירדען 4 פּערצענט דעם אין בע-טראכט קאָממענדען קאפּיטאלס בעטראגען, דאס איזט יאָהרליך 150 קראָנען אם דורכשניטט. דיא רעגיערונג דענקט אין ערסטער רייהע אן דיא אנגעשטעללטען דער פערשיעדענען שטאאטליכען בעטריעבע, דאָך זאָלל אויך דיא האָלפטע דער וואָהנונגען אן ארבייטער פּריוואטער בעטריעבע פערגעבען ווערדען. — דורך דיא פערווירקליכונג דיעזער פאָרלאגע קאָננטע דיא פורכטבארע וואָה-נונגס-נאָטה אין בודאפעסט בעדייטענד געמיל-דערט ווערדען.

* (אוים דער רעדע דעס ציאָניסטישען אבגעאָרדנעטען מאהלער) אים אָסטעררייכישען אבגעאָרד-נעטענהויזע, דיא וויר געסטערן אים לייט-ארטי-קעל אנפיהרטען, זייען היער נאך פאָלגענדע זאַטצע רעפּראָדוצירט: „וואָהרענד מאן עס הייטע פיר אונבעגרייפליך האלט, דאס עס איינע צייט געגעבען האבען קאָננטע, וואָ דעם מענשען אינ-נערסטער גלויבע אבהאָנגיג זיין זאָללטע פאָן דעם לאַנדע, אין דעם ער געוואָהנט האט, שטעהט מאן אין בעצוג אויף דיא נאַציאָנאליטאַט בייא אונס הייטע אויף דעם באָדען דיעזער גייסטיגען באר-באריא." — אין בעשפּרעכונג דער ציפערן דעס קולטוס- אונד אונטעררייכטס-בירזשעהם ערקלאָר-טע רעדנער, עס מיססע פאָן יעדעם גערעכט-דענקענדען מענשען צוגעגעבען ווערדען, דאס, ווענן דער שטאאט צום צוועקקע אנדערער נא-ציאָנען בייטראָגע לייסטעט, אויך דיא יידישע קאָנפעסיאָן גלייכע אנשפּריכע בעזיטצט, וויא יעדע אנדערע. דיא יודען האבען גאר קיינען גרונד, זיך דעססען צו שאָמען, דאס איהרע יוגענד אין זאָ אויסעראָרדענטליך האָהער צאהל נאך בילדונג דירסטע.

* (צור ראבבינער-פראגע אין מישקאָלץ) ווירד אונס פאָן דאָרט געשריע-בען: „דיא וואהל איינעס אָבער-ראבבינערס דער היעזיגען אָרטה' געמיינדע וואורדע פיר דען 21. יוני אנבעראומט. איינשטיממיג קאנדידירט איזט — וויא איהר וו' בלאַטט שאָן סיגנאליזירטע — דער האלאשער אָבער-ראבבינער דר' סאמועל שפּיטצער. וואָהרשיינליך ווירד דערזעלבע מיט אקקלאמאציאָן געוואָהלט ווערדען."

* (אָרטה' שיעדסגעריכט.) צווי-שען דער אָרטה' געמיינדע אין מישקאָלץ אונד דער דאָרטיגען כפר'שען בעטגענאָססענשאַפט, וועלכע לעטצטערע איהרען איגענען שוחט אונד ראבבינער האט, בעשטעהט זייט לאָנגערער צייט איין שטרייט. צור שליכטונג דעססעלבען וואורדע איינע שיעדסגעריכטליכע פערהאנדלונג אבגע-האלטען, דאָך האט דער קולטוס-מיניסטער דעם היעבייא ערבראכטען אורטהייל דיא בעשטאָטיגונג פערזאגט. אין פאָלגע דעססען איזט דיא צוזאממענזעטצונג איינעס נייען שיעדסגעריכטעס נאָטהיג געוואָרדען. וויא וויר ערפאהרען, האט דיא אָרטה' צענטראל-קאנצלייא דיא שטרייטענ-דען פארטייען אנגעוויעזען, איהרע שיעדסריכטער צו נאָמינירען, אונד צוואר זאָלכע, דיא זיך אין פאָהיגיין שריפטליך פערפפליכטען, דיא בע-טרויאונג אנצונעהמען. דיעזע פאָרזיכט איזט נאָ-טהיג, אום דען צוזאממענטריטט דעס שיעדס-געריכטעס אינגערהאלב איינער געוויססען צייט זיכערצושטעללען.

* (איין געוועזענער יידי-שער אבגעאָרדנעטער אים גע-פאָנגניס) אוים דער רוססיש-פּאָלנישען שטאדט מינסק ווירד געמעלדעט: דער היע-זיגע אדוואָקאט ס' ראָזענבוים מוססטע אלס איינער דער מיט-אונטערצייכנעטען דעס „וויבאָרגער אויפרופעס" זיינע געפאָנגניס-שטראפע פאָן דרייא מאָנאטען אנטרעטען. זיינע פריינדע אונד קאָללעגען אין מינסק פּלאנטען איין אב-שיעדס-באנקעט אין גראָססעם שטילע. דיא בע-האָרדע זאה יעדאָך דארין איינע פּאָליטישע קונד-געבונג אונד פערוויגערטע דיא גענעהמיגונג. אם אבענד פאָר זיינער אבריייזע פערזאממעלטען זיך זיינע פריינדע דעננאָך אין זיינער פּריוואטוואָהנונג, אונד אין דיעזעם אינטימען קרייזע וואורדע דער אונפרייוויללינע אבשיעד דעם עקס-דעפּוטירטען פאָן יודען אונד כריסטען זעהר הערצליך אינ-פאָן דער פּאָליציא אונבעהעלליגט געפייערט. עס וואורדען פיעלע רעדען געהאלטען, דיא ראָזענ-בוים'ס פּאָליטישע אונד געזעללשאפטליכע טהאָ-טיגקייט שילדערטען. אויך איינע עהרען-אדרעססע אין העבראָישער שפּראכע, אינטערצייכנעט פאָן אללען אנוועזענדען, וואורדע איהם איבערייכט. פאָן דען פיעלען רעדען ווירד דאס גייסטרייכע וואָרט איינעס פערזאָנליכען פריינדעס אונד פּאָ-ליטישען געגנערס דעס הערן ראָזענבוים הער-פאָרגעהאָבען. „דיא מיטגליעדער דער ערסטען דומא" זאגטע דער רעדנער, „האבען שטראפע פערדיענט, וויל זיא נאך דער דומא-אויפלאָזונג אויף פרעמדעם געביעטע (אין וויבאָרג, פינלאנד) רוססישע פּאָליטיק מאכען וואָללטען; הערר ראָ-זענבוים אבער האט דאָפּפּעלטע שטראפע פערדיענט, וויל ער אלס יודע שאָן בייא לעבצייטען דער ערסטען דומא זיינע פּאָליטישע ווירקזאמקייט אויף פרעמדעם געביעטע ענטפאלטעטע אונד פרעמדע וויינבערגע צו היטען זיך הערבייליעס."

* (איין נעטטער קולטוסבע-אמטע.) מאן בעריכטעט אוים פראג איבער פאָלגענדע שקאנדאלאָזע אנגעלעגענהייט: דער צווייטע קאנטאָר דעס היעזיגען „יובילאָומס-טעמ-פעלס" אין דער יערוזאלעמס-גאססע, אדאָלף בראָד, האטטע איינע געהאלטס-פאָרדערונג בייא איינעם היעזיגען בעט-פעראיין, דעססען פאָר-בעטער ער פריהער געוועזען, איינגעקלאגט אונד איין רעכטס-קראָפטיגעס אורטהייל געגען דיעזען

פאָילעטאָן.

פלוך דער פּריעסטער-פאמיליע.

— היסטאָרישע ערצאָהלונג אוים דעם IV. יאהרהונדערט. —

(7. פאָרטזעטצונג.)

רבה פיהרטע זיינען גאסט אין דאס קליינע געמאך, אוים וועלכעם אביי זיך ענטפערנט האטטע, אונד ליעסס זיך מיט איהם אויף דעם דיוואן ניעדער. נאכדעם דיא איבליכען בעגריססונגען פאָריבער ווארען אונד דאס געשפּראָך זיך איבער גלייכגילטיגערע דינגע איינע צייט לאנג פאָרטבעוועגט האטטע, פראגטע מר-עוקבן זיינען ווירטה, נאכדעם ער אים צימער אומהערגעשויט:

„רבה, איזט קיין לוישער אין דער נאָהע?"

דער אנגערעדעטע שיטטעלטע דאס הויפּט אונד ער-ווידערטע:

„וואָ דער ריש-גלותא אונד רבה ווייען, בלייבט יע-דערמאנן שאָן אוים עהרפורכט זאָ וויט ענטפערנט, דאס אונזער וואָרט זיין אָהר ניכט צו טרעפפען פערמאג . . . נון, מר-עוקבן", פוהר ער פאָרט, „איך ווייסס, דאס נור איין זעהר וויכטיגער גרונד עס זיין קאנן, דער דען גלאנצפאָללען אבקאָממ-לינג דעם געזאלבטען דעם הערן, דעם דוד המלך, בעוואָג, מיין ניעדערעס דאך צו בעזוכען, זעלבסט דאנן, ווענן איהן אָפפענטליכע אנגעלעגענהייטען נאך פומבדיתא גערופען."

„דוא האסט רעכט", אנטוואָרטעטע דער עקסילס-פירסט. „אבער נאך אָפטער בעקעננע איך דיר, דאס איך גאנץ אל-לֵיין אום דיינעטוויללען נאך פומבדיתא נעקאָממען אונד דיע-זער בעזוך דער איינציגע גרונד מיינער רייזע איזט."

ער היעלט איננע, גלייכזאם אום דיא ווירקונג דיעזער מיטטהיילונג ערסט צו בעאָבאכטען. אלליין רבה האטטע צו פיעל געוואלט איבער זיך, אום אויך נור ערשטוינט איבער דיעזעס, אללערדינגס ניע דאגעוועזענע עראייגניס, קונד צו טהון, דענן אין דער טהאט שטאַנדען פריהער דיא געזעטצעס-לעהרער, זעלבסט דיא הייפּטער דער גראָססען לעהרהייזער אין באבילאָניען נאָך ניכט אין דעם אנזעהען, אום זיא אים ענטפערנטעסטען דעם „ריש-גלותא" גלייך צו שטעללען. ערסט דורך רבה'ס אונערמעססליכע איינווירקונג אויף דאס פאָלק וואר איין נייער גלאנץ איבער דיא לעהרער אונד איהרע שי-לער אויפגעגאנגען.

רבה גאב דאהער נור זאָ פיעל דאנקבארקייט אונד ווירדיגונג דער איהם נעוואָהרטען עהרע צו ערקעננען, וויא עס דיא האָפליכקייט ערפאָרדערט.

ער שלאָסס דארום זיינע ערוויעדערונג מיט דען וואָרטען:

„אונד נון, הערר. וואס האסט דוא דיינעם דיענער מיטצוטהיילען? — אללעס. וואס איך פערמאג, שטעהט דיר צו געבאָטע."

„דוא ביזט איין מאנן, רבה, דער ניכט נור אין דיא טיעפען דעס גאָטטליכען געזעטצעס איינגעדרונגען, זאָנדערן אויך דאס ווירקליכע לעבען נאך אללען זייטען קעננט אונד בעגריפען האט. דאס עבען האט דיך גראָסס געמאכט, דאס דוא ניכט איינזייטיג דען ביכשטאבען דעס וויססענס פעסטצוהאלטען געשטרעבט, זאָנדערן מיט געוואלטיגעם שארפ-זינן דען גייסט אונד דען צוועקק דעס געזעטצעס אונד זיינער איבערליעפערונג צו ערפאָרשען אונד עס מיט דעם לעבען אין איבעראיינשטיממונג צו ברינגען פערשטאנדעסט, דארום נאנג-טע מאן דיך דען „עוקר הרים", דען בערגע-פער-ועטצער."

„נון, מר-עוקבן, דוא ווייססט, דאס ניכט אללע דארין איינען פאָרצוג פינדען. דוא עראיננערסט דיך, דאס אלס ר' הונא פערשטאָרבען אונד צווישען מיר אונד ר' יוסף דיא וואהל צום אָבערהויפּטע שוואנקטע, אונזערע לעהרער אין טיבעריאס דעם מאנן דעם וויססענס דען פאָרצוג גאבען פאָר דעם „בערגע-פערזעטצער", דעם מאנן דעס שארפזינגס. דאָך נענונג דעססען, וואס מיך בעטריפפט; קאָממע ליעבער צו דער זאכע, דיא מיר דיא עהרע דיינעס בעזוכעס פער-שאפפטע!"

„וואָצו זינד דיא געזעטצעס-לעהרער דא?" זאגטע מר-עוקבן. „וואס איזט דערען אייגענטליכע בעשטיממונג? דאס וואָרט דער היילינגען שריפט שטעהט פעסט. ניעמאנד קאנן עס אָנדערן. אבער דאס לעבען דער מענשהייט אונד דער פאָלקער איזט איין מאָכטיגער שטראָם, דער פאָרט אונד פאָרט איין נייעס בעטט זיך זוכט אונד צווישען האָהען אונד ניעדערונגען זיך הינדורך דראָנגט, אום זיינען לויף נאך פאָר-וואָרטס צו נעהמען. דיא פערהאָלטניססע אָנדערן זיך צו אל-לען צייטען; דיא וועכסעלפאָללע אונד בעזאָנדערען צושטאָנ-דע זינד אונצאָהליג. דא הייססט עס, דאס געזעטץ אויסלעגען נאך דען פאָרדערונגען דעס לעבענס, דאמיט ביידע אים איינ-קלאנג בלייבען, דאס לעבען זיך ניכט אויפלעהנע געגען דאס געזעטץ אונד עס ניעדערדרייסט אונד פערשוועמט."

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)